

Beszámoló

A vizsgált időszak felöleli az 1848-ben kinevezett első felelős magyar kormánytól a 2008-as kormányváltásig terjedő időszakot. A kutatás során feltártuk annak a 668 kormányzati szereplőnek a karrier-útját, akik ezen időszak alatt a kormányminiszterek voltak. Ezen kívül 763 fő csak államtitkárként működő kormányzati szereplő karrier-útjának felvétele is megtörtént.

35 fő kérdést tartalmazó adatfelvételi lappal igyekeztünk feltárni a kormányminiszterek legfontosabb jellemzőit. A válaszokat egy SPSS adatbázisba gyűjtöttük, és ezt követően elemeztük. A kérdéseket három nagy téma köré lehet csoportosítani. Először is a legfontosabb társadalmi háttérre vonatkozó kérdéseket tettük fel (nem, társadalmi státusz, születési adatok, végzettség, a kormányzati poszt előtti foglalkozás, apa foglalkozása, család politikai szerepe). Ezt követték a politika karrierre vonatkozó általános kérdések (párttagság és pártvezetői szerep, parlamenti, helyi politikai, érdekszervezeti háttér, politikai üldöztetés), majd magára a kormányzati szerepre vonatkozó kérdések (első kinevezés helye és kormánya, a minisztériumok közötti mozgás, a kormányzati hierarchiában való mozgás, párhuzamosan viselt funkciók, szolgálati idő hossza kormányonként). A 668 személy valójában nem sok, pozíciójuknál fogva ráadásul ismert szereplők, akik többségével a különböző társadalomtudományok többféle szempont alapján foglalkoztak. Az adatgyűjtésnél mégis kiderült, hogy előfordulnak bizonytalanságok az életútban, vagy éppen a családi háttér nem feltárt. Az államtitkári adatokban több adathiányból származó bizonytalanság van. Az adathiányok nem veszélyeztették az elemzést, de felhívták a figyelmet arra, hogy az időben és tematikusan átfogó igényű elemzéseknek, induljanak bár a történettudomány, a politikatudományi történeti institucionalizmus, a társadalomtörténet vagy a történeti politikai szociológia felől, vannak még e téren feladatai.

A nemzetközi politikatudományi kutatási tapasztalatok összegezése alapján elmondható, hogy a kormányminiszterek vizsgálatát általában három megközelítéssel szokták elvégezni. 1. Kiválasztásuk és elmozdításuk vizsgálata a politikai rendszerben lévő lehetőségek szerkezetét állítja előtérbe: milyen feltételek és körülmények határozzák meg a kiválasztást, és mely feltételek milyen kiválasztásnak (kiválasztottaknak) kedveznek. (Dogan, 1988; Keith and Dowding, 2009). 2. Amikor a miniszterek kabinetben belüli működése, egyéb szereplőkkel való kapcsolata – lett legyen az a bürokrácia vagy a média vagy éppen a koalíciós kapcsolatok

– áll előtérbe, feltárul, hogy a kormányzás körülményeit hogyan befolyásolják maguk a miniszteriális szereplők, potenciálisan intézményi és karrier-háttérük alapján (Blondel and Thiebault, 1991; Laver and Shepsle, 1996). 3. Társadalmi és politikai háttérük vizsgálatával feltárul hogyan kapcsolódnak az egyes politikai berendezkedésekhez, hogyan tükrözik annak sajátosságait, (Laski, 1928; Tavares and Costa Pinto and Bermeo, 2003).

A felsorolásból látszik, hogy “régi” és “új” kutatások keverékéből áll valamiképpen össze a kormányzati elit kutatása, de talán az is, hogy ideális esetben ezek a megközelítések összefüggnek és elválaszthatatlanok egymástól. Hozzá kell tenni, hogy amilyen nagy figyelemmel volt a politikatudomány az elit egyes csoportjainak kutatása iránt a múlt század első felében, úgy tűnt el ez a megközelítés a legutóbbi időkig. Ez annál is különösebb, mert egyébként szinte alaptételként jelenik meg mind a politika személyivé válása (perszonalifikációja) mind a politikusok szerepének növekedése – természetesen a kételyekkel, a legitimációs deficittel, a politikai osztály bebetonozódásával párhuzamosan.

Valójában meglepő, hogy a kormányzati elitről, amely hatását, politikai befolyását tekintve talán a legjelentősebb csoportja a politikai elitnek, nem készült még módszeres átfogó politikatudományi szempontú elemzés Magyarországon. Történészek, jogtudománnyal és közigazgatás-tudománnyal foglalkozó szakemberek és olykor közírók foglalkoztak a miniszterekkel, különböző szempontok alapján. Bölöny József és Hubai László munkássága jóvoltából rendelkezésünkre áll egy alapkönyv, amely legalábbis az életrajzi adatok és a kormány-adatok szempontjából megbízható forrásnak tekinthető. (Bölöny-Hubai, 2004). Ezen kívül a történelmi életrajzok szerepét és hasznosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni (történelminek tekintünk jelen esetben minden olyan írást, amely a múltra vonatkozik, tehát a dualizmus kora és a kommunizmus időszaka ebből a szempontból egyaránt „történelmi”, de már az 1990 utáni időszakról is készültek olyan írások, amelyeket a kormányzati elit elemzése szempontjából hasznosíthatóak. Hozzá kell tenni, hogy az „életrajzírói figyelem” hagyományosan elsősorban a miniszteriális elit csúcsán álló miniszterelnökök felé fordul (a teljesség igénye nélkül: Ablonczy, 2005; Cieger, 2008; Debreczeni, 1998; Gergely 2001; Izsák – Pölöskei – Romsics – Szerencsés – Urbán, 1993; Pölöskei 1985; Pritz 2001; Rainer 1996, 1999; Sipos 2001; Szabó, 1996; Vermes 1994., Vigh 1991), és csak olykor tekintenek ennél szélesebbre (pl. Asbóth 1892; Eötvös 1904; Hoitsy 1923; Pethő 1939; Márkus, 1971; és modern példát említve Bozóki 1999). Különleges forrásértékkel bírnak a kormányzati szereplők visszaemlékezései (pl. Kállay 1991, Lakatos 1992, Antal 2004).

Bár számos szerzőnél találhatók a kormányzati elitről szóló tanulmányok, fejezetrészek, módszeresen ilyenek egyik korszakban sem készültek. Érdekes, hogy a „nagy művek” sem foglalkoznak alaposan ezzel a csoporttal. A társadalomtudósok tollából született elemzések (leginkább nagyobb lélegzetű írásaik egy-egy része, mint Gratz, 1934, Szekfü, 1934 vagy Weis, 1931 a Horthy korszakról) megmaradnak az általánosságok szintjén vagy amennyiben a szereplőket is érintik, azokat teljesen más összefüggésrendszerben (például a történettudomány szempontjai alapján) mutatják be (pl. Romsics 2004). Kevés írás vállalkozik arra, hogy mélyére ásson akár a kormányzás problematikájának (ilyen Somogyi, 1996; Kozári, 2003) vagy az elitek elemzésének (Lakatos 1942; Szakály 1987) területén. A jelen kutatás szempontjai leginkább Cieger (1998), B. Kiss (2002), Márkus (1965), Püski (1995), Stier (1983), Szabó (1991), Sente (1999), és Vida (1992) megközelítéséhez állnak közel, de ezek az írások is egyetlen történelmi pillanatra fókuszálva és/vagy egyetlen kérdés megválaszolását célul tűzve oldották meg a maguk elé tűzött feladatot.

A magyarországi kormányzati elit korszakokon átnyúló vizsgálata abból a szempontból is különösen érdekes, hogy a több rendszerváltás okán betekintést nyújt az egyes rendszerek és kormányzati elitjük eltérő viszonyába, beleértve a folytonosság – vagy annak hiánya – jelentőségét. Joggal feltételezzük, hogy a szelekció hátterét jelentő karrier-utak gazdagítják az egyes rendszerekről való tudásunkat is. A korszakokról alkotott általános politikai vélekedések és megállapítások konkrét tartalommal telítődnek, tisztázódhatnak, esetleg módosulhatnak az egyes rendszerekről alkotott vélemények.

E rövid összefoglaló céljából a kutatási eredmények három területét emelem ki részletesebben. A kormányzati szereplők *folytonosságát*, a *szelekciós csatornák* jellegét és változását, valamint a *politika és szakértelem* bonyolult viszonyát a miniszteri karrier-utakban.

1. folytonosság

Elsőként, hogy átfogó képet nyerjünk a kutatásnak a kormányminiszterekre vonatkozó részéről, az 1. táblázat az általános adatokat tartalmazza.

1. táblázat A miniszterek és kormányok száma korszakonként

Periódus	1848-1919	1919-1944	1944-1956	1956-1989	1990-2008
A korszakban szolgáló összes miniszter (719)	187	150	123	132	127
A korszakban kinvezett miniszter (640**)	187	133	118	90	112
Kormányok száma (89**)	33	23	12	14	7
Miniszterelnökök száma (56)	20	15	8	7	6
Miniszterek száma éves átlagban	3.53*	6	10.25	4	7.05
Miniszterek száma a kormányok átlagában	5.67	6.52	10.25	9.43	18.14

Forrás: Magyar Miniszteri Adatbázis

* nem volt kormány 1849 augusztusa és 1867 februárja között

** A Tanácsköztársaság két kormánya nem szerepel a táblázatban, velük együtt jön ki a már említett 668-as szám.

A miniszterek száma – hasonlóan a kormányokhoz és a miniszterelnökökhöz – az első történelmi korszakban a legmagasabb, amely egyébként is a leghosszabb volt. A miniszterek évenkénti átlagszáma az 1944-56 közötti időszakban a legmagasabb, ami tükrözi a periódus turbulenciáját, míg a dualizmus és a Kádár rendszer alacsony és egymáshoz közeli adatai a stabilitással és a relatíve sima politikai folyamatokkal függnek össze. Ugyanakkor a miniszterek kormányonkénti átlagszáma már a kormányzati autoritás kiterjedéséhez kapcsolódik: a tárcák száma az első korszakban jóval 10 alatt volt, a vizsgált időszak végén pedig olykor a húszhoz közelített. Ezek az egyszerű adatok is felhívják a figyelmet a miniszteri csoport elemzésének komplexitására. Szerencsére a miniszterek korszakonkénti nagyságának a hasonlósága lehetővé teszi az összehasonlítást, és statisztikailag is releváns eredményeket hoz, különösen úgy, hogy az egyes korszakokra az abban a periódusban

szolgáló összes minisztert vizsgáljuk, hiszen fontosabb az aktuális szolgálat ténye, mint az, hogy mikor nevezték ki először az illetőt. A táblázat mutatja az először kinevezetteket, és az egyes korszakokban szolgálókat is

A 2. táblázat jelzi a folytonossági adatokat: hány olyan miniszter volt, aki már egy korábbi szakaszban kinevezést kapott akár miniszterként, akár államtitkárként.

2. táblázat A korábbi korszakból ismételten kinevezett miniszterek száma

Periódus	1848-1919	1919	1919-1944	1944-1956	1956-1989	1990-2008
Kormányok száma	33	2	23	12	14	7
1848-1919	–	4	14	1	0	0
1919		-	3	2	0	0
1919-1944			–	2	0	0
1944-1956				–	42	0
1956-1989					–	15
1989-2010						–

Forrás: Magyar Miniszteri Adatbázis

A 2. táblázat mutatja, hogy bár az egyes korszakok között alapvetően jelentősek voltak a törések, mégis vannak eltérések. Alig több, mint egy tucatnyi kormányzati szereplő (14 fő, 10%) “élte túl” az I. világháború utáni változásokat, és került be a Horthy rendszer kormányzati elitjébe, míg hárman a Tanácsköztársaság népbiztosai közül még ott szerepeltek az 1919. augusztus 1. utáni rövid átmeneti kormányokban. Valóban csak egy maroknyi csoport (5 fő, 4%) került miniszteri pozícióba 1944-et követően a korábbi korszakokból, egyikük Antall József, az első rendszerváltás utáni kormány miniszterelnökének édesapja, id. Antall József, aki a Horthy rendszerben államtitkár volt, de ebbe a csoportba tartozik Rákosi Mátyás és Lukács György, a Tanácsköztársaság két népbiztosa. Igaz, az előbbi a totalitárius rendszer vezetője és “névadója”, az utóbbi pedig az 1956-os Nagy Imre kormányba “visszatérő” miniszter. A kontinuitás nagymértékű az 1956 előtti és utáni rendszer között: a miniszterek 1/3-a (42 személy) esetében van folytonosság, bár jelentős a Kádár rendszer belső dinamikája. Részben a generációs változásból, részben a rendszer növekvő pragmatizmusából adódóan a folytonosság idővel elenyészett. Az 1990 utáni időszakban ismét csökkent a korábbi korszakból átkerülő miniszterek aránya, cc. 12% (15 fő a 127-ből). Ez magasabb, mint a parlamenti képviselők esetében, ami kevesebb, mint 3 % (Ilonszki, 2009). Az eltérés felhívja a figyelmet a parlament esetében a politikai-képviselési, illetve a kormány esetében a

kifejezettebb kompetencia kritériumok jelenlétére, bár a ismételten kinevezettek túlnyomó többsége a baloldali koalíciós kormányokban szolgált, tehát a politikai szempontok itt is jelen vannak.

2. szelekciós utak

A kormányzati elit vizsgálatakor rendre megfogalmazódik a csoport nyitottságára, illetve zártságára vonatkozó kérdés, vagyis az, hogy kik kerülnek, kerülhetnek be az említett körbe. A „kik ők” az elit-stúdiumok klasszikus kérdése. Ezen túlmenően azonban a kinevezési gyakorlat korszakonként változó tartalma kétségkívül következtetni enged a politikai rendszer általános jellemzőire is. Gondoljunk arra, hogy mit árul el a politikai rendszerről, ha a kinevezettek dominánsan egy bizonyos társadalmi rétegből kerülnek ki vagy adott politikai pozíciók a belépés előfeltételei. Ezt a tételt bizonyítja, hogy a státusz elit aránya az első világháború előtt 70% körül volt, és még a két világháború közti időszakban is 50% feletti. Az is bebizonyosodik, hogy a miniszteri elit társadalmi hátterének változása, vagyis a szelekció társadalmi kinyílása a II. világháború után mégis bezáródást jelentett, mert szűk politikai szempontrendszer és intézményi korlátok határozták meg a pozícióba való kerülés feltételeit. A szelekciós utak tekintetében lényegében ugyanazokat a csatornákat találjuk, mint amelyeket más országokban is diagnosztizálnak (Blondel, 1985; Blondel and Thiebault, 1991; Dogan, 1988). Szorosan kapcsolódnak a pártvezető réteghez (a miniszterek jelentős része a párthierarchia tagja), ugyanígy a parlamenti elithez, a kormányzathoz, egyes tagjaiban még a kulturális-akadémiai elithez és a gazdasági elithez is. Valójában ezek a kapcsolatok és átfedések a miniszterek rekrutációjának hátterét is adják, megmutatják, hogy honnan, milyen háttérrel érkeznek a kormány-pozícióba. Három rekrutációs út a domináns: a parlamenti, a párt, valamint a kormányzati háttér, vagyis utóbbi esetben a végrehajtó hatalom alsóbb miniszteriális szintjéről való érkezés (Dogan, 1988: 19). Ezeket a szempontokat, a karrier-utak, illetve szelekciós csatornák nagyban hozzájárulnak a miniszterek politikai vagy szakértői profiljához, bár nem kizárólagosak abban. A karrier-utak egyértelműsége természetesen nem feledtetheti, hogy magában a szelekcióban, a kinevezésben uralkodik az informalitás: személyes kapcsolatok, belső párt- vagy koalíciós alkuk, különleges körülmények befolyásolhatják, hogy ki lesz a kinevezett. Nem elhanyagolható szempont az sem, hogy ki vállalkozik egy adott pillanatban a feladatra. Mindez arra hívja fel a figyelmet, hogy kvalitatív kutatásokra, konkrét esettanulmányokra is szükség van, ha a kormányminiszterek kinevezésének a kormányzás szempontjából releváns – mert az erőviszonyokat a rekrutációs

útnál pontosabban feltáró – elemeit akarjuk összeállítani. A karrier-útról számol be a 3. táblázat.

3. táblázat A miniszterek szelekciós útjai korszakonként (%)

Változó	1848-1919 N=187	1919-1944 N=150	1944-1956 N=123	1956-1989 N=132	1990-2008 N=127
Parlamenti képviselő	50.3	37.3	49.6	25.4	54.8
Párttag	51.9	54.7	95.9	93.7	63.5
Pártvezető	27.8	29.3	43.1	42.9	50
Helyi politikai háttér	35.3	11.3	2.4	0	15.9
Érdekcsoport vezető	17.6	24.7	15.4	9.5	7.1
Első kinevezése államtitkár	26.2	26	31.7	54.8	15.9

Forrás: Magyar Miniszteri Adatbázis

Elsőként látható a parlamenti háttér aránya. A korszakonkénti eltérés okaira most terjedelmi korlátok miatt nem tudunk kitérni, de így is meglepő a relatíve alacsony arány. Európában a régi demokráciák esetében ez az arány 50% és 100% között van, de az előbbi számadat a különleges (Blondel and Thiebault, 1991), a dél-európai, hozzánk hasonló történeti fejlődésű új demokráciák esetében találunk a magyarországihoz hasonló adatokat napjainkra vonatkozóan (Real Dato et al. 2009; Costa Pinto et al. 2009). Az eltérést valószínűleg nem a parlament szerepe, hanem más politikai intézményi szempontok – pld. a pártok szervezeti ereje és szerveződésének módja és helye – magyarázza. A pártvezetői háttér jelentőségének növekedése általában a pártok szervezeti átalakulásával magyarázható, míg pusztán a párttagság kiemelkedő szerepe az 1944-1990 közötti időszakban a pártállam természetével függ össze. Érdekes a helyi politikai háttér változása: a dualizmus után elenyésző jelentősége csak 1990 után tér ismét vissza, és hasonló kontextusban, mint korábban: a helyi politikai, parlamenti és kormányzati (sőt újabban a pártvezetői) pozíciók kumulációja figyelhető meg, tehát van egy politikai elit csoport, amelynek esetében a pozíció-halmaz jelensége és annak mértéke a döntéshozatal szempontjából is mérlegelendő szempont.

3. szakértelem és politika

Az utolsónak bemutatott kérdés is fontos és aktuális: a végrehajtó hatalom csúcsára kerülők kinevezésénél mennyire számítanak politikai szempontok és mennyire a szakértelem? E két

szempont nem zárja ki egymást, és ideálisan a politikusi képességeknek és a szakmai képességeknek valamiféle együttese jelentheti a miniszteri attribútumokat. A politikus immanens erénye a vezetés, a meggyőzés képessége és a szövetség-építés, a szakértőé pedig a tudás és kompetencia, de a politikus erénye az is, ha megfelelően tudja mozgósítani és alkalmazni a szakértelmet, míg a szakértő miniszter nem lehet sikeres politikai lojalitás és megfelelő politikai szövetségesek nélkül. Vagyis bonyolultan és sokrétűen kapcsolódnak egybe a politikai és a szakértői tulajdonságok, képességek. E komplex kapcsolat ellenére van lehetőség e két szempont elkülönítésére a miniszterek karrier-útjának, korábban betöltött pozícióinak és általában a kiválasztás csatornáinak elemzésével. Az elkülönítést, illetve a tipológiát három szempontra építettük fel: a) az illető korábbi szakmai tapasztalataira (dolgozott-e olyan pozícióban, amely szorosan kapcsolódik a tárca szakterületéhez); b) volt-e kinevezése előtt államtitkár (azon az alapon, hogy ez a terület és a minisztérium világába való betekintést lehetővé tette); és c) egy vagy több minisztériumot vezetett-e (feltételezve, hogy a több minisztériumhoz való kötődés potenciálisan a szakértelem ellen hat). Ezen az alapon elkülönültek egymástól a „szakértő miniszteri” és politikus miniszteri” karrier-utak, és kirajzolódtak az egyes korszakok profiljai is. Ezt mutatja a 4. táblázat.

4. táblázat A politikus miniszterek és a szakértő miniszterek aránya korszakonként (%)

periódus	1848-1919		1919-1944		1956-1989		1990-2008	
	Politikus miniszterek	Szakértő miniszterek	Politikus miniszterek	Szakértő miniszterek	Politikus miniszterek	Szakértő miniszterek	Politikus miniszterek	Szakértő miniszterek
	42.2	57.8	42.7	57.3	28.6	71.4	42.9	57.1

Forrás: Magyar Miniszteri Adatbázis

Elemzésünk minden korszakra a szakértő miniszterek enyhe, sőt a Kádár rendszerben jelentős többségét diagnosztizálta. Ez valójában nem meglepő, bár ellentmond a sztereotípiáknak, amelyek szerint úgy napjainkban mint a korábbi időszakokban (érthető okokból ez a megközelítés nem foglalkozik a totalitárius időszakkal) a politika világa uralta(ja) az elitnek ezt a szféráját is. Mélyebb elemzésünk arra mutatott rá, hogy a szakértelem és a politikus lét nem értelmezhető kizárólagosan dichotómiában, a végrehajtó hatalomhoz szükséges kompetenciák komplexek, és nincsenek semmihez sem értő miniszterek: a politikus miniszterek túlnyomó többsége is „politikusi szakértelemmel” vagyis tapasztalattal bír, amit a szelekciós adatoknál láthattunk.

Politikai kormányok vagy szakértő kormányok, szakértő miniszterek és politikus bürokráták – valószínűleg nem csak a politika személyi dinamikája miatt foglalkoztatják a kutatókat és más

érdeklődőket ezek a kérdések. A kormányzás eredményét és eredményességét is szeretnénk kitalálni, előre látni a kormányzati elit vizsgálata alapján. Pedig a kapcsolat nem egyértelmű. Kiváló felkészültségű miniszterek is kormányaik is megbukhatnak, míg olykor a szerencse a középszerűek mellé áll. Ez az általános igazság rögtön további két szempontra figyelmeztet: az *elit szerepére* és a jó kormányzás problémájára. Egy sokszor használt hasonlattal élve a politikai elit nem üres hajóváz, amit a politikai áramlatok löknek ilyen vagy olyan vizekre, hanem olyan hajó, amely maga is irányít – és legalábbis része a hullámverésnek. Az elittel foglalkozó kutatók többsége egyetért abban, hogy az elit csoport tevékenysége – legalábbis részben – következik a csoport jellemzőiből: milyenek a tapasztalatai, milyen a felkészültsége, milyen elképzelési vannak feladatairól és további karrier-útjáról. Tegyük hozzá azonban, hogy ezeket a jellemzőiket a közpolitikai igények és lehetőségek, valamint az egyéb intézményi feltételek tartják mintegy talpazaton. A fent használt hasonlathoz visszatérve: a közpolitikai és intézményi hullámokat még az összeszokott legénység és az autoritással bíró kapitány sem tudja mindig a hajó javára fordítani.

Amennyiben a *kormányzást* a *hozzaértés*, *szakértelem*, valamint a *politikai irányítás, vezetés képessége* kettős dimenziójában értelmezzük, ez maguknak a végrehajtóknak, a minisztereknek és egyéb kormányzati szereplőknek jellemzőire épül. Várható-e, hogy a hozzáértéssel és politikai vezetési képességgel nem rendelkező kormányzati elit „jól kormányozzon”? De a kormányzás minőségét – vagyis sikerességét, eredményességét, hatékonyságát - a kormányzati szereplőkön kívül számos tényező befolyásolja. Milyenek a feltételek: a gazdasági, társadalmi, sőt a nemzetközi kontextus? Rossz pozícióból indulva - mondjuk egy vesztes háború után - a kevésbé eredményes kormányzati teljesítmény is siker. A modern magyar történelem bővelkedik olyan időszakokban, amikor ez a fajta kontextus: terhes örökség, súlyos alkalmazkodási kényszer, nemzetközi nyomás, nagyban befolyásolta a kormányzati teljesítmény minőségét.

Bár nem volt célunk és feladatunk a kormányzati teljesítmény mérése és értékelése, ezzel az eszközzel gyakran élnek a kormányok és a kormányzás kutatói. Pedig a kormányzati tevékenység eredményei (kivéve, ha valamilyen akut válság kezelése a feladat) általában hosszabb távon mutatkoznak meg. Előfordul természetesen, hogy egy rövid időszak, kormányzati szerepvállalás valamilyen tekintetben különös eredményes, a kormányzati szereplők reagálni tudtak egy feladatra, sikeresen oldották meg azt – vagy éppen ellenkezőleg, egyértelműen kudarcos a végrehajtó hatalom, mert azonnal kiderül, hogy az irány rossz, a döntés megvalósíthatatlan, a veszteség (akár társadalmi, akár gazdasági értelemben) óriási. Összességében azok a miniszteriális szereplők – kormányok – vannak kedvezőbb helyzetben,

akik hosszabb időn át viselnek kormányzati szerepet, hiszen ez valószínűleg (legalábbis demokratikus viszonyok között) jó „külső feltételeket”: békét, társadalmi nyugalmat, szilárd legitimitációt) jelent, és így időt a felkészülésre és a feladatok megvalósítására. Nem kell érvelni amellett, hogy az ilyen időszakok sem voltak túl gyakoriak a magyar történelemben.

Az idő és a kormányzás kapcsolatát tekintve, ennél is többről van szó persze: nagy valószínűséggel több évtized után kaphat megfelelő értékelést, hogy jó volt-e egy nemzetiségi politikai, egy társadalombiztosítási politikai vagy éppen egy külpolitikai irány és konkrét döntéssor. Sikert-e az ország fejlődésének útjával harmonikus összhangban, az ország érdekeinek megfelelően cselekedni, a kormányzat tevékenysége javította az ország és az állampolgárok többségének további esélyeit és lehetőségeit az eredményes teljesítésre – vagy éppen félrevitte ezt a fejlődést, mert rosszul értelmezte a feladatot és a lehetőségeket, bármi lett legyen is ennek az oka: felkészületlenség, önérdék, ideológiai vagy egyéb, pld. külpolitikai elfogultság és fixáltság. Mindezen jelenségekkel találkoztunk kutatásunk során.

Vannak a mérhetőn kívüli tényezők is, amelyek minősítik egy kormány teljesítményét. Bár nem gondoljuk, hogy az állampolgári emlékezet mindig igazságos lenne a politikai-kormányzati szereplőkkel szemben, a siker meghatározásánál nem kihagyható az állampolgári elégedettség, az a meggyőződés, hogy valamely kormány alatt jobb lett az ország és az állampolgár helyzete. Sőt, a sikerességhez hozzátartozhat a sikeresség hite – mennyire fogadja el a közvélemény az adott kormányzat irányító szerepét, tekinti egyszerre hiteles és eredményes vezetőnek tagjait. Az előbbi, és igazán nem teljes felsorolás a kormány sikeréről vagy sikertelenségéről számos ponton magában rejti azt a kutatásunk kiindulópontját jelentő feltételezést, hogy a kormányzati elit tulajdonságai több szempont alapján, több dimenzió mentén a kormányzás eredményességével is összefüggő tényezők. A jó kormányzásról szóló mai viták – valójában a nemzetközi politikatudományban immár évtizedek óta zajló útkeresés - sem kerülheti meg az elitek vizsgálatát.